

ТРАНСФОРМАЦІЯ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ ТА ВАЛЮТНОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Глухова В.І.

к.е.н, доцент

Басенко Д.Г.

здобувач вищої освіти магістерського рівня

Попович Я.М.

здобувачка вищої освіти бакалаврського рівня

Кременчуцький національний університет

імені М. Остроградського, Україна

Анотація. У роботі досліджено трансформаційні процеси в банківському секторі та на валютному ринку України в період воєнного стану (2022–2024 рр.). Проаналізовано роль міжнародної фінансової допомоги у формуванні золотовалютних резервів та забезпеченні курсової стабільності. Розглянуто етапи валютної лібералізації, перехід до режиму «керованої гнучкості» та зміну ролі комерційних банків, зокрема на прикладі діяльності АТ «Ощадбанк».

Ключові слова: валютний ринок, банківський сектор, воєнний стан, золотовалютні резерви, Національний банк України, Ощадбанк.

Введення. В сучасних умовах нестабільності функціонування банківського сектору та валютного ринку актуалізуються питання зміцнення фінансової системи завдяки вдосконаленню діяльності банківського сегменту на валютному ринку, запобіганню валютних ризиків банків, чому присвячені і наукові публікації [1, 6, 7]

Мета та задачі дослідження. Метою роботи є аналіз механізмів адаптації та трансформації банківського сектору і валютного ринку України до умов воєнного стану.

Задачі дослідження:

- Дослідити динаміку золотовалютних резервів та вплив зовнішньої допомоги на стабільність гривні.
- Проаналізувати перехід НБУ від фіксованого курсу до режиму керованої гнучкості.
- Оцінити етапи та наслідки валютної лібералізації у 2024 році.
- Розглянути трансформацію державних банків (на прикладі Ощадбанку) у контексті підтримки реального сектору економіки.

Фундаментом усієї фінансової системи України у 2022–2024 роках стала зовнішня підтримка. Для того щоб зрозуміти механізми функціонування сучасного валютного ринку, необхідно простежити послідовний взаємозв'язок,

де залучення міжнародних коштів забезпечує наповнення золотовалютних резервів, які, у свою чергу, стають ресурсом для проведення валютних інтервенцій Національного банку України. Після початку повномасштабної війни Україна зіткнулася з проблемою: ми почали імпортувати значно більше товарів (особливо для потреб оборони та енергетики), ніж експортувати. Це створило на ринку дефіцит валюти. Для того, щоб курс гривні не обвалився, Національний банк України (НБУ) почав використовувати золотовалютні резерви для задоволення попиту [3].

Динаміка резервів наочно показує цей процес:

- У 2022 році резерви почали танути, впавши до 28,5 млрд доларів.
- Однак вже у 2023 році, завдяки отриманню 42,7 млрд доларів допомоги від партнерів (переважно ЄС та Світового банку), резерви не просто відновилися, а зросли на 42%, сягнувши рекордних 40,5 млрд доларів.
- На кінець 2024 року цей показник зріс ще більше — до 43,8 млрд доларів.

Саме цей фінансовий «щит» дозволив НБУ у жовтні 2023 року відмовитися від суворо фіксованого курсу (який тримався на позначці 36,57 грн/дол.) і перейти до «керованої гнучкості» [4]. Це означає, що ринок почав сам визначати ціну валюти, але НБУ завжди готовий продати долари з резервів, щоб зупинити різкі стрибки. Тільки за 2023 рік регулятор продав на ринку 28,6 млрд доларів, фактично «перекачуючи» міжнародну допомогу в економіку для підтримки стабільності.

Наступним логічним кроком після накопичення резервів стало пом'якшення валютних правил. У 2024 році НБУ розпочав масштабну лібералізацію, мета якої — дати бізнесу можливість працювати з іноземними партнерами без обмежень [5].

Основні зміни та їхній вплив:

1. Скасування «критичного імпорту»: з травня 2024 року компанії можуть купувати валюту для оплати будь-яких послуг за кордоном. Це розблокувало можливості для маркетингу, реклами та ІТ-сервісів, що раніше були під забороною.

2. Повернення довіри інвесторів: НБУ дозволив виводити дивіденди (прибутки), отримані іноземцями в Україні з початку 2024 року. Це критично важливо для того, щоб у країну заходив новий капітал.

3. Посилення ролі банків: ці послаблення зробили банки «головними експертами». Тепер бізнесу потрібен не просто банк-касир, а банк-консультант, який допоможе правильно оформити валютний контракт, щоб він пройшов перевірку НБУ.

Це створило нове джерело доходу для банків — чистий комісійний дохід. Чим якісніший сервіс валютного контролю надає банк, тим більше корпоративних клієнтів він залучає.

Банківський сектор України залишається висококонцентрованим: понад 50% усіх активів належать державі [6]. Тут виділяються два лідери: ПриватБанк

(орієнтований на масовий ринок та прибуток) та Ощадбанк (стратегічний партнер держави та бізнесу).

Для Ощадбанку цей період років став часом «здорового» відновлення. Аналіз фінансових результатів свідчить, що банк заробляє на класичних банківських операціях, а не на спекуляціях [7].

Ощадбанк сьогодні утримує 13,3% ринку кредитування юридичних осіб. Це означає, що кожна восьма гривня, видана бізнесу в кредит, походить з Ощадбанку. Банк зосереджений на підтримці реального сектору (енергетика, агро, виробництво), що робить його ключовим інструментом стійкості країни.

Щоб залишатися лідером у часи лібералізації, банк розвиває цифрові екосистеми:

- «ОщадБізнес»: дозволяє подавати заявки на кредити онлайн та отримувати автоматизований «Аналіз валютного контракту».

- Проєкт «My Export»: унікальна колаборація з «Новою Поштою» та USAID. Експортери отримують не лише банківське обслуговування без комісій, а й пільгову логістику та безкоштовні юридичні консультації щодо зовнішньоекономічних договорів.

Висновки: Тенденції розвитку валютного ринку України у 2022–2024 роках демонструють перехід від «режиму виживання» до «режиму контрольованого розвитку». Валютна стабільність, забезпечена міжнародною допомогою, дозволила НБУ почати відкривати ринок. Це, своєю чергою, стимулювало такі банки, як Ощадбанк, трансформуватися з бюрократичних державних установ у цифрові платформи, які не просто зберігають гроші, а допомагають українському бізнесу виходити на міжнародні ринки.

Список використаних джерел

1. Лісовол О. М. Фінансово-правове регулювання валютного контролю в Україні : дис. канд. юрид. наук. 2019.
2. Національний банк України. Міжнародні резерви України зросли упродовж 2023 року на 42% та перевищили 40,5 млрд дол. США. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/mijnarodni-rezervi-ukrayini-zrosli-uprodovj-2023-roku-na-42-ta-perevischili-405-mlrd-dol-ssha> (дата звернення: 18.12.2025).
3. Національний банк України. НБУ впроваджує керовану гнучкість обмінного курсу, що посилить стійкість валютного ринку та економіки. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/nbu-vprovadjuye-kerovanu-gnuchkist-obminnogo-kursu-scho-posilit-stiykist-valyutnogo-rinku-ta-ekonomiki> (дата звернення: 18.12.2025).
4. Національний банк України. НБУ впроваджує черговий пакет пом'якшення валютних обмежень. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/nbu-vprovadjuye-chergoviy-paket-pomyakshennya-valyutnih-obmejen> (дата звернення: 18.12.2025).

-
5. Національний банк України.
URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2023-02.pdf (дата звернення: 18.12.2025).
6. Статті про вплив комунікацій НБУ на валютний ринок. 1. Visnyk of the National Bank of Ukraine. URL: <https://journal.bank.gov.ua/ua/issue/2023/255>.
7. Analysis and assessment of currency risks in the bank / S. Didur та ін. Modern economic. 2022. С. 56–64. URL: [https://doi.org/10.31521/modecon.v35\(2022\)-09](https://doi.org/10.31521/modecon.v35(2022)-09) (дата звернення: 18.12.2025).